

A KÉPESSÉG ALAPÚ LÉGIERŐ JELLEMZŐI, AZ MH LÉGIERŐ KÉPESSÉG ÖSSZETEVŐI

A korszerű eszközökkel végrehajtott katonai műveletek során a légierő jelentős mértékben képes befolyásolni azok kimenetelét. A korszerű légierő műveletei, alkalmazási formái és a rendelkezésére álló erőforrások mennyisége, minősége, az ebből létrehozható képességei között szoros kapcsolat áll fenn, ezek kölcsönösen hatnak egymásra. Cikkemben a következő területekkel kívánok foglalkozni:

- A képesség fogalma;
- A légierő katonai képességei;
- A Magyar Honvédség Légierő (továbbiakban: MH Légierő) képesség összetevői.

A KÉPESSÉG FOGALMA

A téma feldolgozása szempontjából célszerűnek tartom a KÉPESSÉG fogalmának tisztázását, vagyis azt, hogy mit is értünk **képesség** alatt. Ehhez az alábbiakban négy képesség-fogalmat ismertetek. Ezek a következők:

- "Valamely teljesítményre, tevékenységre való testi-lelki adottság, alkalmasság. - Hajlam, tehetség, erő". (Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó, 1999, 672. oldal)
- "Valamire, valamely cselekvésre, teljesítményre való alkalmasság, illetve ennek mértéke; Az a tulajdonság, amellyel valaki, valami bizonyos teljesítményt elérhet, illetve az e tulajdonság alapján elért teljesítmény" (Magyar nyelv értelmező szótára, III. kötet)
- "Harcképesség = combat potential - Az egyes katonai szervezetek (magasabb egység, egység, alegység) harctevékenység végrehajtására való alkalmassága. Legfontosabb összetevői (tényezői): a katonai szervezetek személyi fegyverzeti és haditechnikai eszköz feltöltöttségét, anyagi-technikai eszközökkel való ellátottságát jellemző mutatók; a harcképzés színvonala; a személyi állomány erkölcsi, fegyelmi, harci tulajdonságai; a vezetés helyzete. (Katonai kislexikon)
- "Az MH Légierő képessége: Azon mennyiségi és minőségi mutatók összessége, amelyek birtokában a légierő katonai szervezeteinek potenciálisan lehetőségük van a meghatározott küldetések és feladatok végrehajtására". (Tudományos műhelyvita, MH LEP, 2004. 05. 25.)

Az ismertetett fogalom-meghatározásokban felfedezhető egy közös elem: mégpedig valamilyen tevékenységre, teljesítményre való alkalmasság. Ezért tehát amikor a katonai képességeket, ezen belül is a légierő képességeit vizsgáljuk, akkor nem másról, mint bizonyos tevékenységekre való alkalmasságáról beszélünk.

A LÉGIERŐ KATONAI KÉPESSÉGEI

Amikor a légierő katonai képességeit vizsgáljuk, célszerű röviden áttekinteni a légierő által végrehajtható műveleteket. Ha megismerjük a műveletek célját, jellegét, akkor arra is választ adhatunk, hogy őket a légierő mely képességek birtokában tudja teljesíteni.

A légierő műveleteit attól függően, hogy melyek az elérendő célok, illetve a művelet az ellenség (szembenálló fél) fegyveres erőinek mely komponense ellen irányul, alapvetően négy csoportba lehet osztani. Ezek a következők:

- Stratégiai légi hadművelet (Strategic Air Operation);
- Légi szembenállási hadművelet (Counter-Air Operation);
- Felszíni erők elleni hadművelet (Anti-Surface Force Operation);
- Támogató légi hadművelet (Supporting Air Operation).

1. A *stratégiai légi hadműveletek* (Strategic Air Operations) fő célja, hogy kihasználva a légierő előnyös tulajdonságait (gyorsaság, nagy hatótávolság és csapásmérő képesség, rugalmasság), jelentős hatást gyakoroljon az ellenségre, annak fegyveres erejére és ezzel megakadályozza őt a háború megkezdésében, folytatásában.

2. A *légi szembenállási hadművelet* célja az ellenség (szembenálló fél) légierőjének pusztítása, tevékenysége hatékonyságának csökkentése, ezzel a saját csapatok számára megfelelő cselekvési szabadság biztosítása, a levegőből történő fenyegetettségének minimalizálása. Ezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a légi szembenállási hadműveleteket a légtér feletti ellenőrzés meghatározott fokának elérése és megtartása érdekében hajtják végre, ugyanis ezzel kedvező feltételeket lehet megteremteni a saját csapatok tevékenységéhez.

A légi szembenállási hadműveletek *támadó* és *védelmi légi szembenállásra* oszthatók.

- A *támadó légi szembenállás* (Offensive Counter-Air, OCA) magába foglalja az ellenség légierőjének megsemmisítését és semlegesítését, elsősorban az ellenség területe felett. A támadó légi szembenállás tartalmazza a légtér megtisztítását a vadászok által, vadászkiésést, repülőterek támadását, támadást a hadszíntéri rakéták és kapcsolódó rendszerek ellen, valamint az ellenséges légvédelem elnyomását.
- A *védelmi légi szembenállás* (Defensive Counter-Air, DCA) magába foglalja az ellenség légierőjének megsemmisítését és semlegesítését a saját terület felett és annak közelében. A védelmi légi szembenállás tartalmazza az aktív légvédelmi fegyverrendszerek alkalmazását (vadászrepülő, föld-levegő osztályú rakéták és légvédelmi tüzéség) valamint a passzív védelmi rendszabályok bevezetését.

3. A *felszíni erők elleni hadművelet* (Anti-Surface Force Operation) célja az ellenséges szárazföldi és vízfelszíni (víz alatti) erők pusztításával képességük csökkentése, hatékony alkalmazásuk megakadályozása. Az ellenséges felszíni erők elleni műveleteknek két formája lehet: a tengeri légi hadművelet és a levegő-föld hadművelet.

A felszíni erők elleni hadműveletek ismertetésével összefüggésben szólni kell az ún. *támadó légi támogatásról* (offensív air support). A *támadó légi támogatás* nem más, mint az összhaderőnemi szinten tervezett és koordinált művelet azon ellenséges célpontok ellen, amelyek közvetlenül, vagy közvetve befolyásolják a szárazföldi művelet lefolyását. A támadó légi támogatás célja, hogy meggátolja az ellenséges erők mozgását a harci övezetbe, illetve azon belül; felderítse és megsemmisítse az ellenséges erőket, valamint azok infrastruktúráját.

4. A *támogató légi hadműveletek* (Supporting Air Operations) alatt azokat a hadműveleteket értjük, melyeket a légi hadműveletek sikere érdekében, a feladatok teljesítésének elősegítésére hajtanak végre. Ugyanakkor szükséges az is hangsúlyozni, hogy a katonai műveletek összhaderőnemi jellegéből adódóan ezek a műveletek hozzájárulhatnak más haderőnemhez (fegyvernemhez) tartozó katonai szervezetek sikeres feladat végrehajtásához is.

A támogató légi hadműveletek fajtái a következők:

- Megfigyelés, felderítés (Surveillance, Reconnaissance);
- Elektronikai hadviselés (Electronic Warfare, EW);
- Légi szállítás (Airlift);
- Légi utántöltés (Air-to-Air Refueling, AAR);
- Különleges légi hadműveletek (Special Air Operations, SAO);
- Korai előrejelzés, és riasztás (Airborne Early Warning and Control, AEW&C);
- Kutatás-mentés (Search and Rescue, SAR), harci kutatás-mentés (Combat Search and Rescue, CSAR).

Az előzőekben felsorolt műveletek végrehajtásához a légierőnek bizonyos képességekkel kell rendelkezni. Nézetem szerint, amikor a képesség alapú légierőről beszélünk, a következő képességek meglétét tételezzük fel:

- Felderítési képesség;
- Légtér ellenőrzés képessége (légvédelmi képesség);
- Csapásmérő képesség;
- Szállítási képesség;
- Elektronikai (információs) hadviselési képesség;
- Légi utántöltési képesség;
- Kutatási, mentési képesség;
- Vezetési, irányítási képesség.

A *felderítési képesség* birtokában a légierő biztosítja, hogy a parancsnoki döntések megalapozottságához, a műveletek előkészítéséhez, vezetéséhez, végrehajtásához szükséges információ megfelelő időben, mennyiségben és minőségben a rendelkezésre álljon. Az ellenség (szemben álló fél) erőforrásaira, tevékenységére, a hadműveleti területre, valamint az alkalmazás körülményeire vonatkozó információkat légi- és földi telepítésű, valamint úrbázisú szenzorok (radarok, infravörös érzékelők, videokamerák, fényképezőgépek, stb.) segítségével gyűjtik össze. Lényeges eleme ennek a képességnek, hogy a felderítési információt késedelem nélkül, valós időben (real time) meg tudja jeleníteni a felhasználók számára.

A *légtér ellenőrzésének képessége* azt fejezi ki, hogy a rendelkezésre álló erőforrások alkalmazásával a légierő milyen mértékben tudja befolyásolni a légtérben folyó tevékenységeket. Ezt a légtér feletti ellenőrzés különböző mértékével lehet jellemezni. Ezek a következők: légi uralom, légi fölény, kedvező légi helyzet. A légtér feletti

ellenőrzés legmagasabb foka, a légi uralom biztosítja a saját csapatok cselekvési szabadságát, tevékenységük, műveleteinek sikerét. A légtér ellenőrzésének képessége szoros összefüggésben áll a felderítési képességgel, illetve azon eszközrendszerek és eljárások meglétével, amelyek a kívánt hatást ki tudják fejteni.

A *csapásmérő képesség* a légierő esetében azt jelenti, hogy a katonai műveletek során megfelelő pusztító erőt tud megjeleníteni. A légierő az ellenség (szemben álló fél) légierejének és felszíni erőinek erőforrásaira, csapataira, objektumaira mért csapásokkal megsemmisíti, gyengíti azokat, alkalmazásukat korlátozza, illetve hatásukat csökkenti, megszünteti. A légierő jellemző tulajdonságai, a gyorsaság, hatótávolság és rugalmasság, valamint az erő kifejtésének koncentrációja lehetővé teszi, hogy meglepetést okozzon, egyszerre több célpontot támadjon és a katonai művelet sikere szempontjából legfontosabb célpontokat támadja. A korszerű repülőgépek (helikopterek) a pusztítandó objektum jellegének, a pusztítás mértékének legjobban megfelelő mennyiségű és hatékonyságú fedélzeti fegyvereket, fegyverrendszereket alkalmaznak. Fontos szempont a légi csapások végrehajtása során a járulékos károkozás elkerülése, mértékének csökkentése. Ez a csapás objektumának pontos felderítésével, és nagy pontosságú, precíziós fegyverek alkalmazásával érhető el.

A *szállítási képesség* lehetővé teszi, hogy a korszerű eszközökkel folytatott fegyveres küzdelemben a csapatok, a felszerelés gyors eljuttatását nagy távolságokra, ami a mobilitás, gyors bevethetőség fontos feltétele. Egy katonai művelet - legyen szó béketámogató, válságreakáló, vagy védelmi műveletről - sikere vagy sikertelensége nagyban függ attól, hogy az alkalmazásra kerülő erők milyen hamar képesek elfoglalni megindulási körleteiket. A műveletben résztvevő katonai erő hadművelési szerepe, feladatköre, rugalmassága, képessége jelentősen megnövelhető, kiszélesíthető, ha meghatározó elemei alkalmasak légi szállításra, bevethetőségre. Ezért a légi szállítási képesség nem csak egy eleme a légierő képességeinek, hanem meghatározó szerepet játszik az összhaderőnemi, többnemzeti műveletek biztosításában.

A *z elektronikai (Információs) hadviselési képesség* biztosítja a saját elektronikai rendszerek megbízható működését, illetve a szembenálló fél hasonló rendszereire befolyásolásának, működtetése akadályozása lehetőségét. Ez a képesség lehetővé teszi a saját elektronikai rendszereink, technikai eszközeink elektronikai védelmét, az ellenség elektronikai rendszereinek felderítését, támadását, mindezekkel biztosítva az élőerő és a harci-technika megóvását, és a katonai művelet támogatását. Az *információs hadviselés* egyik fontos kérdése az információk fölény megteremtése. Ehhez elengedhetetlen, hogy a saját csapatok helyzetére vonatkozó információ, valamint az ellenségről (szemben álló félről), a tevékenység körülményeiről szóló felderítési információ a szenzoroktól a lehető legrövidebb időn belül (real time) eljusson a döntéshozóhoz (parancsnokhoz), aki gyorsabb, pontosabb döntéseket hozhat. Az információk fölény lehetővé teszi az információk rendszerek korlátozás nélküli használatát és ennek eredményeként a hadművelési fölény elérését; ugyanakkor mindezen képességektől megfosztja az ellenséget (szemben álló felet).

A *légi utántöltési képesség* a repülő alkalmazásának időbeli, térbeli lehetőségét bővíti. Általánosságként megállapítható, hogy a repülő erők tevékenysége jelentős mértékben függ a meglévő repülőterektől. A le- és felszállópályán kívül még korszerű kiszolgáló eszközökre is szükség van, többek között üzemanyag-töltő berendezésekre. A repülőgépek csak korlátozott mennyiségű üzemanyagot képesek a fedélzetükön magukkal vinni, ez bizonyos esetekben az alkalmazhatóságukat is befolyásolja. A légi utántöltés, vagyis repülés közben üzemanyag átadása egyik repülőgépről a másikra, csökkentheti a repülőgépek előbb említett hátrányos tulajdonságából adódó korlátokat. Egyben segítheti a légi hadműveleteket azzal, hogy megnöveli repülőgépek repülési távolságát, a szállítható hasznos terhet és rugalmasságát.

A *kutatási, mentési képesség* (harci kutatás-mentés) a szárazföldön, vagy a tengeren végveszélybe került egyének, bajbajutott gépszemélyzetek, repülőgépek felkutatását, azoknak való segítségnyújtást tesz lehetővé. A légi kutatás és mentés műveletei békében, válság- és konfliktushelyzetben egyaránt végrehajthatók. A légierő különösen alkalmas a kutatás és a mentés feladatainak végrehajtására, amely speciálisan felszerelt légi járművek és különleges kiképzésben részesült személyi állomány alkalmazását teszi szükségessé. Harci körülmények között a kutató-mentő műveletek végrehajtása a fegyveres erőktől komplex, rendszerint összhaderőnemi erőfeszítéseket igényel, melyek elsősorban a kényszerleszállást végrehajtott, vagy lefőtt repülőgép-személyzetek és a hajtórörtek felkutatását, illetve mentését célozzák. A harci kutatási-mentési műveleteket várhatóan bonyolult, magas kockázatú, veszélyes körülmények között - többnyire az ellenséges erők tevékenysége közepette - hajtják végre, ezért különösen fontos a megbízható, pontos hírszerzés, a körültekintő tervezés és koordináció, valamint a megbízható kommunikáció. A sikeres harci kutatási-mentési művelet - az élőerő megmentésén túl - fokozza a személyi állomány biztonságérzetét, növeli a csapatok morálját, és megakadályozza a fogságba esett személyzet hírszerzési és propaganda célokra történő felhasználását.

A *vezetési, irányítási képesség* lehetővé teszi a légierő szervezeti, erőforrásai alkalmazásának befolyásolását az elérendő célkitűzések teljesítése érdekében. A katonai műveletek eredményessége, hatékonysága szempontjából kiemelt jelentősége van az erőfeszítések megfelelő időben és helyen történő összpontosításának; különösen igaz ez a légierő tevékenysége esetében, amelyet a gyors lefolyás és a nagy térbeli kiterjedés jellemez. A légierő esetében a vezetési, valamint az irányítási funkció szerves egységet alkot, ezért már vezetési és irányítási (command and control - C2) tevékenységről és rendszerekről beszélünk.

Nézetem szerint a korszerű légierő ezekkel a képességekkel kell, hogy rendelkezzen. Ezek teszik alkalmassá a légierőt a megszabott küldetések teljesítésére, ezek birtokában játszhat meghatározó szerepet a légierő a katonai műveletekben, legyenek azok béke, válságreakáló, konfliktuskezelő műveletek, vagy akár védelmi műveletek. Természetesen az elképzelhető, hogy egy ország légijereje nem rendelkezik minden képességgel, illetve nem minden képessége azonos mértékű. A szövetséges műveletekben azonban célszerű olyan légierő komponens létrehozni, amely az adott helyzetben rendelkezik valamennyi szükséges képességgel.

Az MH LÉGIERŐ KÉPESSÉG ÖSSZETEVŐI

Az előzőekben a korszerű légierőre jellemző általános képességeket elemeztem. Célszerűnek tartom, hogy ezek ismeretében tekintsük át az MH Légierő meglévő képességeit és fejlesztésük néhány kérdését. Azonban mielőtt erre rátérek, néhány gondolat erejéig a Magyar Honvédség képességeivel foglalkozom, ugyanis ezek közvetlenül, vagy közvetett módon hatást gyakorolnak a légierő képességeinek kialakítására, fejlesztésére.

Abból kell kiindulni, hogy a biztonsági környezet megváltozása miatt a Magyar Honvédséget folyamatosan alkalmassá kell tenni a nemzeti és a szövetségi feladatok ellátására, nemzetközi környezetben történő alkalmazásra. Először tekintsük át röviden a Magyar Honvédség hatékony működésének feltételeit. Ezek a feltételek a következők¹:

- Megfelelő haderőnemi és fegyvernemi arányok;
- Operatív vezetés;
- Egységek, alegységek önálló tevékenységének képessége;
- Szervezeti elemek integrálhatósága.

Ahhoz, hogy a Magyar Honvédség hatékonyan részt tudjon venni a Magyar Köztársaság fegyveres védelmében, valamint a NATO műveletekben, az alábbi képességekkel kell rendelkeznie²:

- A stratégiai környezet változásaihoz való alkalmazkodás képessége;
- A gyorsan változó harcászati, hadművelési helyzetre való reagálás képessége;
- A kijelölt erők magas fokú készenléte;
- Többnemzeti, összhaderőnemi környezetben való tevékenység, interoperabilitás;
- Harc hatékony megvívása, erők védelme és megóvása;
- Hálózat-központú környezetben való alkalmazás képessége;
- Hatékony felderítés, információszerzés és csere;
- Telepíthetőség, mobilitás;
- Hosszú távú fenntarthatóság, többnemzeti logisztikai támogatás
- Képesség a lakossággal és civil szervezetekkel, való együttműködésre.

A Magyar Honvédség képességei (részben a haderővel szemben támasztott követelmények, illetve a haderő jellemzői) megismerése azért fontos, mert ebből bizonyos következtetések vonhatók le a légierő képességeire is.

A légierő képesség összetevőit a cél és működési terület szempontú megközelítés szerint alapvetően két nagy csoportra oszthatjuk. Ezek az alábbiak:

- Nemzeti feladatokkal összefüggő képességek³:
 - Légi felderítési képesség;
 - Harcászati légi vezetés, irányítás;
 - Légvédelmi képesség (repülő, légvédelmi rakéta, légi vezetés, irányítás);
 - Harci támogató képesség;
 - Légi szállítási képesség;
 - Légi utántöltési képesség;
 - Kutatás-mentés;
 - Elektronikai hadviselési képesség.
- Szövetségi küldetéssel összefüggő képességek, követelmények⁴:
 - Felderítés, hírszerzés;
 - Vezetési, irányítási képességek;
 - Integrált, kiterjesztett légvédelem;
 - Légi támadás;
 - Légi támogatás;
 - Légi szállítás;
 - Légi utántöltés;
 - Kutatás-mentés;
 - Aktív, passzív védelem;
 - Szilárd együttműködés;

- o Információs hadviselés;
- o Hálózatközpontú hadviselés;
- o Mobilitás;
- o Hadművelési hatékonyság.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az előbb felsorolt képességekről korábban a légierő általános képességeinél már beszéltem, ott ezeket részletesebben, az említett vizsgálati szempontoknak megfelelő struktúrában említettem.

Az előbbieket ismeretében véleményem szerint az MH Légierő az alábbi képességekkel rendelkezik:

- Felderítési, légtér-ellenőrzési képesség;
- Csapásmérő képesség;
- Szállítási képesség;
- Kutatás-mentés (harci kutatás-mentés);
- Vezetés, irányítás képessége.

Szükséges azt is megjegyezni, hogy bizonyos képességeket az MH Légierő csak a szövetségi erőforrások felhasználásával tud megvalósítani, illetve az egyes képességek kialakítása, fejlesztése nem azonos mértékű és ez nem egy időben történik. Bizonyára lesznek olyan képességek, amelyeket a légierő rövid időn belül és magas színvonalon alakít ki, és lesznek olyanok, amelyeket hosszabb idő alatt hoz létre.

Nézetem szerint az MH Légierő képesség fejlesztése során arra kell törekedni, hogy a haderőnem csapatai részt tudjanak venni a magas intenzitású, korszerű fegyverekkel (fegyver-rendszerekkel) és vezetéstechnikai (döntéshozatali eszközökkel) végrehajtott műveletekben; teljesítsék az expedíciós haderővel szemben támasztott követelményeket.

Az eddigiek alapján az MH Légierő képességfejlesztésének főbb területei az alábbiak⁵:

- A szervezet kialakítása, korszerűsítése (struktúra, méret, irányítás);
- Működési feltételek biztosítása (humán erőforrás, anyagi-technikai erőforrás, ellátás, logisztika, kiképzés, felkészítés);
- Művelési képesség (hadművelési képesség, hadművelési vezetés, információs rendszer, légi vezetés, irányítás) fejlesztése.

Nagyon lényeges azonban, hogy a meglévő képességek fejlesztése, új képességek kialakítása az előbb említett nemzeti és szövetségi követelményekkel összhangban, a rendelkezésre álló erőforrások és a hazai védelmi szektor lehetőségeinek figyelembevételével, valamint a nemzetközi együttműködés kihasználásával történhet.

ÖSSZEGRZÉS

Ebben az írásban arra törekedtem, hogy megismertessem az olvasót a képesség alapú légierő legfontosabb jellemzőivel. Az ismertetett képességek megléte alkalmasnak teszik a légierőt meghatározott feladatainak végrehajtására, hiányuk biztonságpolitikai kockázatot, nem hatékony végrehajtást, esetleg kudarcot vetí elénk. A Magyar Honvédségben folyó átalakítás és képességfejlesztés eredményeként a légierő katonai szervezeti képessé válnak az ország katonai védelmében, illetve a szövetségi műveletekben való részvétele. Az MH Légierő képességeinek kialakítását, fejlesztését célszerű összehangolni a NATO képességfejlesztési célkitűzéseivel. A cikkben felsorolt képességek birtokában az MH Légierő kijelölt (felajánlott) katonai szervezeti (moduljai) részt vehetnek a légi műveletekben, a szárazföldi csapatok támogatásában, légvédelmi feladatok, valamint légi szállítási és kutató-mentő feladatok végrehajtásában nemzeti és szövetségi keretek között, együttműködésben a műveletekben résztvevő más országok erőivel.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- A légierő-hadművelés elmélete, Egyetemi tankönyv. Bp.: ZMNE, 2000.
- A Magyar Köztársaság Katonai Stratégiája
- Air Force Basic Doctrine (USAF: Air Force Doctrine Document 1.)
- AP-3000 A brit királyi légierő doktrínája
- AJP-1 A szövetséges egyesített hadműveletek doktrínája
- ATP-33(C) NATO Légi- és űrműveletek egyesített doktrínája
- ATP-35(A) A szárazföldi haderő harcászati szabályzata
- FM-105 Tábori kézikönyv (Hadműveletek)
- Hadtudományi lexikon
- LÜKŐ Dénes: A légierő alkalmazásának alapjai, Tansegédlet. Bp.: ZMNE, 1998.
- LÜKŐ Dénes: A katonai képesség fogalma, összetevői, a légierő katonai képességek tervezése a védelem tervezés rendszerében (Előadás, Légierő Konferencia, Budapest, ZMNE, 2005.)
- LÜKŐ Dénes: A légierő képességei és műveletei (ZMNE KLHTK Kari Tudományos Konferencia, Budapest, ZMNE, 2008)
- Magyar értelmező kéziszótár

Lábjegyzet:

1. A Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiája [Elfogadva a 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozattal]
2. U.o.
3. Tóth Sándor nyá. ezds. előadása (MH LEP. 2004. 05. 25.)
4. U.o.
5. Tömböl László mk. altbgy. előadása. (Budapest, 2008. május 22.)

Vissza a tartalomhoz >>>